

6. Уголовный кодекс Российской Советской Федеративной Социалистической Республики: от 27 октября 1960 г. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=8627>

Кернякевич-Танасійчук Ю. В.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ «КРИМІНОЛОГІЧНА (ПРОФІЛАКТИЧНА) ПОЛІТИКА»

Як стверджує П. Л. Фріс, що стосується системи запобігання злочинності й політики в цій сфері, то про них взагалі важко говорити, у зв'язку з їх повною відсутністю. Абсолютно не ідеалізуючи систему профілактики злочинів, яка існувала в часи СРСР, вважаючи її лише першими паростками, слід констатувати, що вона все ж таки існувала. За роки незалежності ці паростки взагалі були знищені. Здається, що гасло «Краще попередити, ніж карати», не підтримується законодавцями [1, с. 11].

В результаті проведення ретроспективного аналізу становлення та розвитку поняття кримінологічна (профілактична політика) можна стверджувати, що першим, хто ввів термін «кримінологічна політика» у науковий обіг був М. М. Бабаєв. Він писав, що політика кримінології – це здійснювана на основі загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів цілеспрямована і науково обґрунтована діяльність державних органів і громадських організацій з виявлення чинників і механізмів злочинної поведінки, усунення з життя суспільства причин, що породжують злочини, виправлення і перевиховання осіб, що вчинили злочини [2, с. 7].

На думку класика сучасної кримінології – В. В. Голіни, кримінологічна політика – це складова частина державної внутрішньої соціально-економічної політики, яка на основі Конституції України, законодавчих і нормативно-правових актів, теорії кримінології і інтегрованих нею для потреб запобігання злочинності здобутків інших галузей знань визначає директивні засади та шляхи, якими керується держава при здійсненні нерепресивної протидії злочинності та її проявам. Тим самим кримінологічна політика виступає як єдність: 1) державної Концепції запобігання злочинності, що виражається у відповідних директивних актах; 2) кримінологічної теорії запобігання злочинності; 3) особливого виду діяльності держави, її органів, суспільства, громадськості, спрямованої на ефективний результат [3, с. 195-196].

О. М. Джужа та В. В. Василевич кримінологічну політику розуміють як засновану на ідеях гуманізму та принципі верховенства права стратегічну складову внутрішньої й зовнішньої антикримінальної політики держави, владна дефініція якої полягає у формуванні ключових доктринальних засад боротьби зі злочинністю та їх практичної реалізації у сфері функціонування системи кримінальної юстиції та громадських організацій із метою захисту людини й громадянина, суспільства та держави від злочинних посягань [4, с. 42].

Одночасно В. В. Василевич кримінологічну політику на сучасному етапі розвитку держави пропонує визначати як певну функціональну дефініцію влади:

1) як частину внутрішньої та зовнішньої політики держави у сфері боротьби зі злочинністю;

2) як спосіб наукового бачення та практичної діяльності держави і суспільства в цілому, шляхи і засоби, за допомогою яких здійснюється захист суспільства і громадянина від злочинних посягань;

3) як особливий вид людської діяльності, пов'язаної з загально-соціальними, спеціально-кримінологічними та правовими заходами вивчення, запобігання та боротьби зі злочинністю;

4) як наукову платформу вибору цілей та завдань, стратегій і тактики, котрі ведуть до реалізації обумовлених соціальними інтересами потреб;

5) як галузь взаємин політичних напрямів у системі державно-політичної діяльності (з іншими галузями внутрішньої та зовнішньої політики держави);

6) як свідому виважену цілеспрямовану діяльність політичних інститутів, державних, у тому числі правоохоронних органів, інститутів громадянського суспільства і окремих громадян у сфері кримінологічної науки і практики;

7) як комплексний науково обґрунтований напрям активного настану і боротьби зі злочинністю, який інтегрує і поєднує в собі завершену систему взаємодії та використання досягнень і здобутків усіх наукових галузей та інститутів, які займаються боротьбою зі злочинністю (як фундаментальних, так і прикладних напрямів) [5, с. 120-121].

При цьому автор, гіперболізуючи роль кримінологічної політики, вважає за доцільне замінити термін «політика у сфері боротьби зі злочинністю» (який не має наукового підґрунтя) на термін «кримінологічна політика держави», який, на його думку, конкретно виражає сутність даного напрямку державної діяльності і обґрунтовується концептуальними

положеннями як наукового, так і практичного прикладного характеру [5, с. 121]. З такою позицією не можна погодитися, оскільки кримінологічна політика виступає лише одним із компонентів політики у сфері боротьби зі злочинністю, функціонує у системі разом з іншими складовими, взаємодіє з ними і спрямована по-суті на запобігання злочинності. А запобігання злочинності є лише одним із напрямів дії політики в сфері боротьби зі злочинністю.

І. Б. Медицький кримінологічну (профілактичну) політику тлумачить як вироблену Українською державою та здійснювану на підставі основоположних правових принципів стратегію і тактику виявлення, аналізу й оцінки причинного комплексу злочинності, розробку найбільш оптимальних напрямів по реалізації заходів, метою яких є досягнення позитивних зрушень в характеристиках злочинності, ліквідація або зниження потенціалу криміногенних факторів, що її детермінують [6, с. 110].

Таке різноманіття наукових поглядів щодо дефініції поняття «кримінологічна (профілактична) політика» свідчить про високий рівень наукового інтересу до цього політико-правового явища, що проявляється у численних дослідженнях як наукового, так і навчального характеру, які в свою чергу наділені не лише вагомим теоретичним, але й прикладним значенням.

1. Фріс Павло. *Кримінальне суспільство і кримінальна політика* / Павло Фріс // *Юридичний Вісник України*. – 18 листопада – 1 грудня 2016 року. – № 46-47 (1114-1115). – С. 10-11.
2. Бабаєв М. М. *О соотношении уголовного и криминологической политики* / М. М. Бабаєв // *Проблемы социологии уголовного права : сб. науч. тр. – Москва : Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разработке мер предупреждения преступности. – 1982. – С. 5–16.*
3. Голіна В. В. *Кримінологічна політика як основа розробки теорії і практики запобігання злочинності в Україні* / В. В. Голіна // *Проблеми законності. – 2016. – Вип. 133. – С. 192-203.*
4. Джужа О. М., Василевич В. В. *Концептуальні засади співвідношення кримінальної, кримінально-правової та кримінологічної політики* / О. М. Джужа, В. В. Василевич // *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2014. – № 4. – С. 30-45.*
5. Василевич В. В. *Доктринальні засади кримінологічної політики України* // *Політика у сфері боротьби зі злочинністю України: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / за заг. ред. проф. П. Л. Фріса та проф. В. Б. Харченка. – Івано-Франківськ – Харків, 2016. – С. 118-143.*
6. Медицький І. Б. *Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави: монографія* / І. Б. Медицький. – Іва-

Красій М.О.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ТА ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ

Норми чинного КК України та КПК України, що стосуються примусових заходів медичного та виховного характеру мають певні відмінності, тому виникає нагальна потреба у дослідженні серед науковців. Проблемним питанням сьогодні є те, що законодавець в новому КПК України не врахував всі положення КК України, що приводить до виникнення проблем на практиці. КПК України потребує удосконалення для відповідності нормам КК України.

Відповідно до положень ст. 93 КК України примусові заходи медичного характеру можуть бути застосовані судом до осіб:

- 1) які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння;
- 2) які вчинили у стані обмеженої осудності злочини;
- 3) які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання.

Кримінальній відповідальності не підлягає особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого КК України, перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки. До такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру (ч. 2 ст. 19 КК України).

Не підлягає покаранню особа, яка вчинила злочин у стані осудності, але до постановлення вироку захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. До такої особи за рішенням суду можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру, а після одужання така особа може підлягати покаранню (ч. 3 ст. 19 КК України).

Визнання особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру (ч. 2 ст. 20 КК України).